

INVENTERING AV HÄCKFÅGLAR I NORDÖSTRA SKÅNES SKÄRGÅRD UNDER 2008

Nils Waldemarsson

Under 2008 har projektet "Naturvårdsåtgärder i den nordostskånska skärgården" som påbörjades under 2006 fortsatt. Projektet som avslutas 2009 genomförs med stöd av 1 § förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt. Inom projektets ram, som omfattar öarna Saltholmen och Trueskär, har liksom tidigare under projektets löptid riktad häckfågelinventering genomförts.

Vidare har färbete på Saltholmen och Trueskär skett med 16 respektive 8 får under perioden maj till september. Betetrycket på Saltholmen bedöms vara bra medan antalet får på Trueskär varit för lågt. Det är svårt att anpassa antalet djur i förhållande till väderlek och nederbörd och därmed tillväxten av gräs och högrörter på öarna. Nederbörden har som bekant fördelats högst olika över tiden under 2008. Detta innebar att under början av juli såg det ut som om vi skulle få problem att betet skulle räcka på grund av torkan men detta blev raskt tillrättat med de stora nederbördsmängderna under augusti.

Tyvärr drabbades vi av förluster genom att två av fåren på Trueskär dog under augusti. Då kadavren snabbt förruttnade fanns ingen möjlighet att fastställa dödsorsaken. Möjligen kan djuren ha stressats av hund som förts dit av någon tillfällig besökare. Anledningen till denna misstanke grundar sig på de över-

levande fårens uppträdande vid insamlandet på hösten. Fåren på Saltholmen reagerade helt normalt, dvs med respekt men utan rädsla, på de båda vallhundarna som användes vid ihopsamlingen. Fåren på Trueskär reagerade däremot utomordentligt stressat på vallhundarnas närvaro. Någon tacka var oerhört aggressiv mot hundarna, en annan så stressad att hon la sig ner i chocktillstånd och fick bäras till båten. Dyliga händelser försvårar givetvis möjligheterna att kunna hålla betande djur på holmarna.

Resultat och kommentarer artvis för Saltholmen och Trueskär

Inventeringen genomfördes 2008-05-02 av Linda Niklasson, Patrik Olofson och undertecknad som boräkning. Resultatet bedöms vara tillförlitligt då det genomfördes under goda yttre omständigheter och vid rätt tidpunkt i förhållande till fåglarnas häckningsstart som under 2008 bedömdes inträffa vid normal tidpunkt. Antalet par inom parentes avser motsvarande inventering 2007.

Knölsvan: Saltholmen 1 par (0 par), Trueskär 2 par (2 par). Den nedgång som noterades 2007 fortsätter. Trenden torde vara densamma i övriga skärgårdssområdet.

Grågås: Saltholmen 0 par (2 par), Trueskär 5 par (5 par). Att populationen gått ner till 0 par på Saltholmen kan sä-

kert tillskrivas det betestryck som numera finns på ön. Eftersom grågäsen föredrar att gömma sitt bo i otillgänglig vegetation så innebär resultatet troligen att arten valt andra mer igenväxta holmar för sina häckningsbestyr. Nedgången är ännu mera påtaglig sen 2006 då betet ännu inte påbörjats vid grågässens val av plats för redet. Resultatet ska alltså ses som en framgång för projektet. Det oförändrade antalet bon på Trueskär får tillskrivas att betestrycket här är för lågt och gott om övervintrande vinterståndare av högorter och buskar finns för grågässen att söka boplatser i.

Kanadagås: Saltholmen 1 par (0 par), Trueskär 0 par (0 par). Den långsiktiga trenden för kanadagås i området har varit klart vikande över en tjugooårsperiod. Trots att åtminstone Saltholmen numera erbjuder arten öppna och översiktliga boplatser, som den föredrar, så finns ingen tendens till ökning.

Vitkindad gås: Saltholmen 83 par (70 par), Trueskär 14 par (14 par). Den kraftiga ökningstendensen som noterades under 2006 och 2007 fortsätter om än klart avstannande. Liksom under 2006 och 2007 undvek denna art, liksom alla andra, Kalvaholm på grund av rävens närvaro där. De 97 redovisade paren utgör därför huvuddelen av skärgårdspopulationen. Här kan möjligen beteshävderna gynna denna från början högarktiska art.

Gravand: Saltholmen 0 par (1 par). Detta var en ny art för 2007. Dock utblev gravanden som häckfågel på de båda öarna under 2008. Här finns dock inte särskilt många lämpliga platser för denna art som helst placerar boet i hål eller under sjöbodan och dylikt.

Gräsand: Saltholmen 5 par (5 par), Trueskär 3 par (2 par). Arten minskade mellan 2006 och 2007 förmodligen därför att det finns färre snår och tuvor att

Grågås. Foto: Linda Niklasson ©

gömma bona i. Inga större förändringar skedde som synes under 2008.

Ejder: Saltholmen 61 par (81 par), Trueskär 26 par (66 par). Jag skrev i fjol att här märks ännu inget av den minskning som skett på andra ställen i Östersjön. Men nu märks den! Nedgången är högst påtaglig, från 147 till 87 par. Även hos oss hittades numera döda adulta ejdrar under häckningssäsongen. Förmodligen har arten här som på andra ställen i Östersjön stora problem att hitta föda.

Strandskata: Saltholmen 1 par (1 par), Trueskär 1 par (1 par). Den spirande optimism som i fjol präglade synen på vadarnas återkomst i form av strandskatehäckningar håller i sig. Det handlade kanske inte enbart om tillfälligheter. Det är möjligen så att här ser vi den första positiva responsen från vadarfågeln.

Gråtrut: Saltholmen 118 par (93 par), Trueskär 147 par (184 par). Här är antalet i princip oförändrat dock har en omfördelning skett mellan öarna. Varför är oklart. Gråtruten är den art som mest drabbas mest av den skäggedöden. Dock har inte Ängholmarna under projektperioden drabbats av något förhöjt antal döda fåglar till skillnad från Blekingekusten. Under 2008 var snarare antalet döda/döende gråtrutar färre här än under de två tidigare åren.

Havstrut: Saltholmen 8 par (7 par), Trueskär 8 par (11 par). Som konstaterats i tidigare inventeringar under de två senaste decennierna så är havstrutpopulationen synnerligen stabil i området. Inga dramatiska förändringar av detta faktum kan ses under 2008.

Skräntärna: Trueskär 1 par (2 par). Tyvärr lyckades inte det sista kvarvarande paret med sin häckning under 2008. Boet innehöll som vanligt tre vackra ägg vid beräkningen den 2 maj. Tyvärr tvingades fåglarna av någon obekant anledning till omläggning som inte heller gav resultat. De adulta fåglarna fanns dock kvar på Trueskär långt in i juli. Skräntärnepopulationen här hänger uppenbarligen på en skör tråd idag.

Övriga områden

I denna del av rapporten redovisas endast arter där det föreligger hyggligt säkra uppgifter eller uppskattningar.

Vitkindad gås: Totalt > 125 par (> 100 par). Förutom den tidigare redovisade beräkningen så har utan riktad inventering minst 25 bon eller kullar setts ifrån Vannebergaholmen hela vägen ut till Lägerholmen. Det redovisade antalet, minst 125 par, är säkert inte tilltaget i överkant.

Svärta: 2 par (2 par). Dessa par är sedda i området kring Brödjeholmen och Trueskär under maj till juli. Den 10/7 sågs enbart hanen i det ena paret. Med en viss grad av optimism kan man tänka sig att honan i paret låg på bo. Arten är ju en extremt sen häckare. Men som vanligt har varken bo eller ungar setts. Trots det bedöms svärtan häcka i området.

Storskarv: 611 par (552 par). Återigen blev det rekordantal av häckande storskarv. Ökningen är dock i förhållande till 2007 enbart 10 %. 586 bon (504 bon) räknas in på Lägerholmen 15/5. Som vanligt var redan då vissa ungar så stora att de rymde från bona samtidigt som andra par fortfarande ruvade. Den kolonin som etablerades på Södra

Enhyllan 2007 innehöll 41 bon. Men av dessa var endast cirka 25 aktiva. Här var dock häckningsstarten betydligt senare och häckningsframgångarna begränsade. Kan det vara så att det är yngre och mer oerfarna fåglar som inte "platsar" i huvudkolonin som gör att resultatet blir sämre?

Kärnsnäppa: 1 par? (3 par) Den sydliga kärnsnäppans förekomst som häckfågel vid den nordostskånska skärgårdskusten är i det närmaste slut. Rapporterna från den sista häcklokalen vid Vanneberga-holmen omfattar endast en individ, möjligen två ex vid ett tillfälle. På den tidigare lokalen vid Tosteberga bodar har inga fåglar noterats under 2008 trots eftersök. Rasen är som bekant oerhört hotad och nedgången är stark och reproduktionen nästan obefintlig på de sista kvarvarande skånska häckningslokaler.

Roskark: 1-2 par (1par). Under 2008 sågs ett par roskarl på Åldermansskäret utanför Tosteberga ängar. Fågeln ruvade men misslyckades tyvärr. Därutöver sågs på den tidigare häckplatsen, Takholmen, roskarl under häckningstid vid flera tillfällen. Dock sågs endast en fågel vid respektive observationstillfälle.

Skrattmåsar: ~ 2000 par (> 2500 par). Kolonin på Bodaskär vid inloppet till hamnen i Tosteberga utgör numera huvudkolonin för skrattmåsar i nordöstra Skåne. 2008 var den tidigare kolonin på Kristians skär övergiven därför bedöms att en viss minskning av antalet häckande par skett. Utöver häckningen på själva Bodaskäret häckar skrattmåsar på flera öar i viken väster

om Tosteberga bodar. Många stora ungar, uppskattat till bortåt ett tusental, sågs i huvudkolonin.

Silltrut: ~ 10 par (~ 10 par). Den tynande stammen av silltrutar av rasen fuscus fortlever trots allt. Men för varje år med något färre antal par. De observationer som finns visar då på följande fördelning: Brödjeholmen 5 par, Klinten 2 par, Trueskär 1 par och även en rapport från Gruarna, Västra skär 1 par. Observationer av enstaka silltrutar på andra holmar och skär kan möjligen tyda på ytterligare något par.

Skränträna: 4 par (4 par). Under 2008 häckade liksom förgående år fyra par skräntränar. Dock handlade det om solitära par. På den sedvanliga häckningsholmen, Trueskär, lade paret först tre ägg som försvann. Därefter lade de en ny kull om två ägg som också tyvärr av okänd anledning misslyckades. Ett annat par etablerade sig på en ny häckningsö, Rustningsskär, utanför Tosteberga ängar. Även här skedde omläggning med lika dåligt resultat som på Trueskär. Misslyckandet kan bero på att kreatur under det extrema lågvattnet som rådde under försommaren gick ut på holmen. Bättre gick det för de två par som häckade på Stora Gru respektive en liten ö invid Söndre skär utanför Edenrydskusten. Här blev det en kull med två ungar och en med tre ungar som samtliga ringmärktes av fågelstationen. Av dessa blev åtminstone tre ungar med all säkerhet flygga.

Kentsk tärna: 150 par (minst 60 par). Här hände det positiva saker under 2008 på Bodaskäret som ligger i inloppet till Tosteberga hamn. Henrik Ehrenberg, Peter Olsson m fl som ägnar arten sär-

Skräntärna. Foto: Linda Niklasson ©

skilt intresse ringmärkte totalt 186 ungar under två helger i månadsskiftet maj – juni. Kolonin innehöll minst 150 par vilket med råge är det högsta antal häckande kentska tärnor som noterats i området sen den första etableringen för ett tiotal år sedan. Några av de ringmärkta ungarna hittades döda i kolonin vid senare besök. Detta är dock inget anmärkningsvärt att så sker i tärnkolonier. Tärnorna häckade som vanligt tillsammans med och i skydd av skrättmäskolonin.

Fishtëarna: 19 par (25 par). 15 par häckade framgångsrikt på en liten holme utanför Gruarna, Edenryd. Betingelserna har förmodligen uppkommit genom ett extremt långvarigt lågvatten under försommaren. Men istället finns inga rapporter från en del tidigare häckningsplatser. Dock häckade 1 par på Rustningsskär och 3 par på Terraholmen. De sistnämnda misslyckades dock. Här är det som vanligt, tyvärr, att nötkreaturen tar sig ut på holmen och stör eller trampar sönder bona.

Silvertärna: 14 par (14-15 par). Arten är fortfarande stabil men en del tidigare häckningsplatser har övergetts till förmån för nya. Således häckade 5 par tillsammans med fishtëarnor framgångsrikt på en liten holme ute på Gruarna, Edenryd. Övriga rapporterade häckningar/häckningsförsök är Vannebergaholmen 1 par och Terraholmen 8 par. Den sistnämnda blev liksom övriga arter som häckade här svårt påverkade av kreaturen. Möjligen klarar sig silvertärnorna något bättre genom sin vana att lägga boet i närheten av stenar.

Smätärna: Minst 12 par (13par). Huvudhäckningsplatsen är som vanligt Terraholmen. Tyvärr, med tanke på omständigheterna. Här häckade minst 10 par som fick sina bon förstörda av de botrampande korna. I övrigt noterades minst ett par vid Vannebergaholmen och ett par som utnyttjade det extrema lågvattnet och häckade framgångsrikt på en sandbank utanför skjutfältet vid Färbäck och fick ut 2 ungar.

Skärpiplärka: 0 par (0 par). Under häckningstid har endast en skärpiplärka setts den 7/4, då på Kalvaholm. Tyvärr så får det antagande som gällde 2006 och 2007 fortsätta att gälla. Arten är numera utgången som häckfågel i skärgården.

Övrigt

Av den fågeldöd som uppmärksammats under de senaste åren märktes inget onormalt under 2008. Visst hittas enstaka döda eller döende fåglar, naturligt mest gråtrut eller storskarv med tanke på förekomsten. Dock har även enstaka adult ejder förekommit bland fynden. Vilket något speglar bilden av artens problem i Östersjön.

Tyvärr har en av de viktigaste häckningsholmarna, Kalvaholm, varit tom på markhäckande fåglar även under den gångna häckningssäsongen. Råven som tog sig dit över isen vintern 2005/06 lyckas mot förmodan även överleva vinter efter vinter på en diet av sork och kadaver. Efter att ha varit eftersökt med både hund och bössa har den naturligt nog blivit mycket skygg och duktig på att hålla sig undan vid eftersök.

En åtgärd som akut behöver vidtas finns beskriven i en ingiven skrivelse till länsstyrelsen från Nedre Helgeåns Fågelsta-

tion genom Patrik Olofsson. Problemet har inte blivit mindre under 2008 då, förutom alla de tärnor som sökt sig hit för att häcka, även skärfläckornas och större strandpiparnas bon förstörts. Då holmen är en av de viktigaste häckningslokalerna för dessa arter i området måste stängsel sättas upp för att utestänga de botrampande nötkreaturen under häckningsperioden.

Fortsatta åtgärder

Avsikten är att även under 2009 fortsätta med boräkning och färbete. Kraftsamlingsen av betesdjur kommer liksom nu att göras till Saltholmen inte minst med tanke på de goda erfarenheterna därifrån. Det är också tid för kommun och länsstyrelse att fundera över kommande åtgärder då 2009 är det sista året i den fyraåriga projektperioden. Detta inte minst med tanke på de utmärkta bevarandeplaner som finns uppgjorda för hela området och som nu behöver verkställas.

Tack

Utan den välvilliga inställningen ifrån såväl brukaren som djurägaren hade projektet inte varit möjligt. Vidare framför fågelklubben ett tack till de myndigheter som bidrar med medel och hanterar rapporter och ansökningar.

Nils Waldemarsson, Skånegatan 6, 295 32 Bromölla